

Особливості практично-орієнтованої підготовки учителів іноземних мов на прикладі реалізації ОПП «Середня освіта. Польська мова»

У статті вивчено значення практичної складової у структурі освітнього процесу у ЗВО, де навчають майбутніх учителів іноземних мов закладів загальної середньої освіти на прикладі спеціальності «014 Середня освіта (Мова і література (польська))», котра існує у Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки з 2016 року. Описано специфіку підготовки фахівців, які не лише володітимуть польською, а й англійською мовами на рівні С1–С2, знатимуть методiku викладання згаданих предметів у школах, гімназіях, ліцеях. Це гарантує їм повне тижневе навантаження, що особливо важливо для освітніх закладів у сільській місцевості. Проаналізовано, що випускники спеціальності не мають проблем з працевлаштуванням, адже знання, уміння й навички отримують під час опрацювання змісту теоретичної та передусім практичної частин навчальних курсів (зокрема і вибіркового) як на заняттях з місцевими висококваліфікованими викладачами, так і з запрошеними вітчизняним і закордонними фахівцями з галузі освіти й філології, відомими перекладачами, митцями, а також у процесі навчальних і виробничих практик (лінгвокраїнознавчої, психолого-педагогічної, педагогічної) в кращих закладах загальної середньої освіти Волинської області, у товариствах польської культури у місті Луцьку, в рамках реалізації елементів неформальної й дуальної освіти, дистанційного навчання, студентських обмінів, участі в літніх школах, методичних семінарах, майстер-класах, міжнародних культурно-освітніх проєктах, наукових та мистецьких конкурсах. З'ясовано, що саме прикладний та міждисциплінарний характер освітньо-професійної програми «Середня освіта. Польська мова», метою якої є організація студентоцентрованого та проблемно- і практично-орієнтованого навчання через поєднання лекцій, практичних, лабораторних та індивідуальних занять, самостійної навчальної, творчої й науково-дослідницької роботи, практик, консультування із викладачами, а також елементів позалекційної освіти, застосування засад міжнародної мобільності, дозволяє почуватися випускникам спеціальності впевнено як у професійній сфері, так і в громадському житті: реалізовувати свої права й обов'язки члена вільного демократичного суспільства, пропагувати ідеї верховенства права в Україні, значення мовно-культурної національної ідентичності, ефективно спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

з використанням продуктивних прийомів комунікації, володіти іноземними мовами та методиками їхнього викладання, працювати в міжнародному контексті, популяризувати культурні цінності світового значення.

Ключові слова: освітній процес, здобувач освіти, міждисциплінарна освітньо-професійна програма, практично-орієнтована підготовка, учитель польської та англійської мов.

Освітній процес у вищій школі України, котра покликана забезпечувати «здобуття особою високого рівня наукових та/або творчих мистецьких, професійних і загальних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань» [1], базується на вимогах всеєвропейської системи перезарядування та накопичування кредитів (ЄКТС), метою якої є захист «національної, місцевої, регіональної та інституційної академічної автономії» [2, с. 196], що дозволяє вітчизняним вишам генерувати освітні програми, котрі завдяки своєму змістовому наповненню, специфіці вибору методів та форм навчання відповідають реаліям українського ринку праці, який зацікавлений у спеціалістах, котрі на практиці здатні застосувати знання, отримані в університетах, інститутах і под.

Учителів іноземних мов готують у багатьох закладах вищої освіти, адже попит на таких фахівців є дуже високим серед роботодавців. Завданням нашої наукової розвідки є аналіз продуктивності міждисциплінарної й практично-орієнтованої підготовки учителів польської та англійської мов на прикладі ОПП «Середня освіта. Польська мова», котра введена в освітній процес на факультеті філології та журналістики Волинського, а згодом Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Дидактичний процес у ЗВО неодноразово ставав предметом наукових студій. У вітчизняній методичній літературі є чимало ґрунтовних праць (С. Вітвицька, В. Гладуш, А. Кузьмінський, В. Лисенко та інші вчені), у яких висвітлюються актуальні питання підготовки здобувачів освіти, котрі, опанувавши матеріал загальних дисциплін, відповідних професійних та вибіркового курсів, набудуть загальних та фахових компетентностей, що дозволять їм працевлаштуватися за спеціальністю. Проте бракує роботи, де б на реальних прикладах було продемонстровано важливість практично-орієнтованої підготовки здобувачів першого рівня вищої освіти.

Ще з 1992 року у луцькому виші готують полоністів. Потреба у фахівцях, котрі вільно володіють польською мовою, визріла давно, адже прикордонне розташування Волинської області зумовлювало тісні відносини з закордонними країнами загалом, нашим західним сусідом зокрема у різних сферах: економічній, науковій, культурній, освітній і т.д. У 2009 році відкрито набір на спеціальність «Мова та література (польська)» з додатковою англійською. Таке поєднання двох мов, що належать до різних груп, не мало жодного лінгвального підґрунтя, натомість було викликано вимогами ринку працевлаштування [3, с. 2].

Бурхливий розвиток міжнародної співпраці призвів до усвідомлення необхідності розпочати підготовку здобувачів освіти, котрі не лише володітимуть польською та англійською мовами на рівні С1–С2, а й знатимуть методику викладання згаданих предметів у школах, гімназіях, ліцеях, на приватних курсах і под. Тривалі розмови з зовнішніми та внутрішніми стейкхолдерами, майбутніми роботодавцями, випускниками генерували ідею відкриття міждисциплінарної спеціальності «014 Середня освіта (Мова і література (польська))» з кваліфікацією «Учитель польської та англійської мов», яку вдалося втілити у життя 2016 року.

З того час ми щорічно набираємо групу молодих людей, котрі вирішили пов'язати своє майбутнє з педагогічною діяльністю. Освітньо-професійна програма їхньої підготовки має прикладний міждисциплінарний характер, зорієнтована на засвоєння необхідних теоретичних знань, формування компетентностей, потрібних для організації навчального процесу під час викладання польської та англійської мов, скерована на формування учителів, котрі ефективно послугуються у своїй роботі новітніми методиками та технологіями.

Знання, уміння й навички здобувачі вищої освіти рівня «бакалавр» отримують, опрацьовуючи зміст навчальних курсів як на заняттях з місцевими висококваліфікованими викладачами, так і з запрошеними польськими професорами з галузі мовознавства, літературознавства, глотодидактики, відомими перекладачами, митцями, а також у процесі навчальних і виробничих практик (лінгвокраїнознавчої, психолого-педагогічної, педагогічної) в кращих закладах загальної середньої освіти Волинської області, у товариствах польської культури, музеях, інтеграційних центрах і т.д., в рамках реалізації елементів дуальної освіти в органах державної влади,

мовних школах, приватних підприємствах, студентських обмінів, участі в літніх школах, методичних семінарах, майстер-класах, міжнародних культурно-освітніх проєктах, наукових та мистецьких конкурсах.

Згадана спеціальність користується неабиякою популярністю серед абітурієнтів, адже ті загальні та фахові компетентності, програмні результати навчання, котрі передбачає ОПП «Середня освіта. Польська мова», дозволяють почуватися випускникам впевнено як у професійній сфері, так і в громадському житті: реалізовувати свої права й обов'язки члена вільного демократичного суспільства, пропагувати ідеї верховенства права в Україні, значення мовно-культурної національної ідентичності, ефективно спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово з використанням продуктивних прийомів комунікації, володіти іноземними мовами, працювати в міжнародному контексті, популяризувати культурні цінності світового значення.

Навчальний план спеціальності допомагає здобувачам вищої освіти сформувати відчуття безпосередньої приналежності до слов'янського мовно-культурного простору. Послугуючись знаннями національних мов, літератур, історико-культурних процесів, вони усвідомлюють особливості лінгвальної та концептуальної картин світу слов'ян загалом, поляків зокрема, уміють викликати інтерес до їхнього вивчення в школярів.

Освоївши теоретичний та практичний зміст навчальних курсів, випускники здатні організувати освітній процес, що ґрунтується на засадах особистісно-орієнтованого підходу відповідно до вікових й індивідуально-психологічних характеристик учнів, з використанням сучасних педагогічних та інформаційних технологій, найновіших методик формування комунікативних, мовних, мовленнєвих, соціо-лінгвістичних компетентностей в школярів на заняттях польської та англійської мов.

Підготовка фахівців здійснюється насамперед у процесі опрацювання ними змісту нормативних дисциплін загального й професійного циклів і вибіркового курсів. Якщо перші формують базові знання з предметної галузі, тобто з польської та англійської мов, педагогіки, методики викладання іноземних мов, виховання і т.д., то останні поглиблюють компетентності з дидактики, польської літератури, порівняльного літературознавства, перекладу, стилістики польської мови і под., що дозволяє значно розширити спеціалізацію наших випускників.

Навчальний процес забезпечують викладачі, котрі мають вагомі наукові та методичні здобутки, пройшли стажування у закордонних ЗВО. Луїза Оляндер, Світлана Сухарева, Юлія Васейко, Оксана Вишневська, Андрій Моклиця, Ольга Яручик, Тетяна Полежаєва, Наталія Цьолик, Віктор Яручик та ін. – відомі фахівці у галузі полоністики, автори підручників, посібників, методичних розробок, послуговування якими збільшує ефективність навчального процесу.

Важливим сектором освітнього процесу на спеціальності є позалекційні форми організації навчання, котрі зорієнтовані на вироблення практичних умінь та навичок спілкуватися польською та англійською мовами, викладати їх у закладах загальної середньої освіти, брати участь у міжкультурній комунікації. Цій меті передусім слугують лінгвокраїнознавча, психолого-педагогічна, педагогічна практики, завданням котрих є формування лінгвістичної, комунікаційної, методичної, соціокультурної професійних компетентностей майбутніх педагогів. У системі підготовки вчителя-філолога особливе місце займає педагогічна практика, у ході якої відбувається не лише перевірка теоретичних та практичних знань студентів з курсів «Польська мова», «Англійська мова», «Польська література у світовому контексті», «Історія та культура Польщі», «Методика навчання польської мови», «Методика навчання англійської мови», «Вікова фізіологія з основами гігієни», «Основи психології», «Вікова, педагогічна та соціальна психологія», «Сучасні педагогічні технології», «Методика виховної роботи», але й створюються можливості для творчого розвитку його особистості. Студент-практикант реалізує усі види та функції вчителя-вихователя: проводить уроки різних типів, виконує обов'язки класного керівника, здійснює позакласну роботу з учнями, підтримує зв'язок школи з сім'єю. Програма педагогічної практики передбачає виконання студентами деяких видів науково-дослідницької роботи: вивчення педагогічного досвіду вчителів польської та англійської мов, опанування новітніми технологіями проведення занять, дослідження психологічних особливостей учнів.

Вагомий внесок у зростання результативності успіхів здобувачів освіти робить Генеральне Консульство РП в Луцьку (зокрема консули Тереза Хрущ, Кшиштоф Савицький, Марек Запур та ін.), котре ініціює заходи, де безпосередню участь беруть наші студенти. Так, ще з 2015 року спільно з названою дипломатичною установою ми реалізуємо циклічний науково-навчальний проєкт «*Interdyscyplinary*

kurs monograficzny z teorii literatury i teorii przekładu literatury», завдяки котрому студенти мають можливість слухати лекції видатних польських науковців – професорів Адама Регевіча, Пьотра Ганцарка, Хелени Красовської, Агнешки Чайковської та ін., знаних перекладачів – Богдана Задури, Остапа Сливинського, Андрія Бондаря.

З 2016 року функціонує «Klub Polski w Łucku», мета якого – «формування образу Польщі ближчим, ніж той, який створюється підручниками або офіційними повідомленнями. Зустрічі, які там проводяться, поєднують давню й сучасну культуру Польщі, а, отже, дозволяють краще зрозуміти особистість «іншого», без чого не можна побудувати згоди між нашими народами. Адже бажання будувати мости порозуміння на сьогодні є найважливішим завданням, яке вже багато років стоїть перед нашими державами...» [3]. Завдяки діяльності цього клубу студенти змогли обговорити реалії сучасного польського життя з відомими державним діячем Павлом Залевським, про розвиток бізнесу у Польщі їм розповів Анджей Градзюк, про сучасну літературу й мистецтво – професори Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові Адам Регевіч та Артур Живьолек, докторантка цього ж навчального закладу Ельжбета Хак. На думку організаторів, «Klub Polski w Łucku» виконує у повному обсязі свою функцію «об'єднувати наші народи, шукати того, що зближує, а не стає джерелом нелюбові, ненависті, формувати креативне молодіжне середовище. Клуб має майбутнє, адже ще так багато актуальних і цікавих тем не було обговорено, не відвідано чимало захоплюючих місць, не реалізовано корисних соціальних проєктів» [4, с. 95–96].

Ось уже третій рік функціонує дискусійний кіноклуб «Pleograf», завдяки якому маємо можливість не лише познайомитись з класикою та кращими новинками світового загалом, польського кіно зокрема, а й навчитись аналізувати зразки кінематографу, читати поза кадром, особисто порозмовляти з людьми, котрі творять сучасний фільм, наприклад, режисером-легендою Кшиштофом Зануссі.

У ході численних екскурсій, освітніх виїздів, реалізації літературно-культурних проєктів ми намагаємося сформувати багатогранний образ Польщі, дозволити студентам глибше засвоїти соціокультурні компетентності, котрі є надзвичайно важливим елементом особистості вчителя-полоніста. Мандрівки Україною та Польщею (давній Луцьк, Костюхівка, Кременець, Львів, Тернопіль, Жовква, Люблін, Хелм, Замость, Ченстохова, Варшава та ін.), навчальні

виїзди двічі на рік до інтеграційних центрів в Замлинні й Костюхівці, під час яких молодь бере участь у майстер-класах з відомими українськими та польськими перекладачами, науковцями, вчителями-предметниками дозволяють поглибити знання з польської мови, вітчизняної і польської літератури, культури, історії, теорії перекладу, інтегруватися, вчитися працювати в колективі.

Студенти не займають пасивну позицію у ході реалізації різних проєктів, натомість беруть активну участь у популяризації культури читання, поведінки, заохочують до самовдосконалення. Протягом багатьох років вони ведуть бібліотеку буккросингу польської книги на факультеті філології та журналістики Волинського національного університету імені Лесі Українки, рекламують ідею обміну літературою у Луцьку та Рівному, проводять безплатні заняття з польської мови для дітей з незаможних родин і переселенців, допомагали волинській поліції у пропагуванні правил дорожнього руху серед школярів (створили книгу-розмальовку, яку презентували в навчальних закладах Луцька й Ковеля), були волонтерами на літературних та музичних фестивалях «Meridian Lutsk», «Фронтера», «Джаз Без», проводили літературні вечори («Абетка життя Яна Кохановського», «Горда муза Зузани Гінчанки», «Найніжніший з романтиків» та ін.), брали участь у міжнародних проєктах Еразмус +: «Poznajmy się! Sąsiedzkie rozmowy młodych» (жовтень 2017 р.); «Romeo i Julia XXI PL-UA – jednoczy się!» (жовтень 2018 р.). Наші студенти виступали організаторами та безпосередніми учасниками міжнародних конференцій, семінарів: «Актуальні питання сучасної слов'янської філології» (вересень 2016 р.); «Наукове педагогічне читання «Шкільництво міжвоєнного періоду» (жовтень 2018 р.); «Україна у житті Г. Юзевського» (листопад 2018 р.), «Literacka spuścizna Józefa Łobodowskiego w kulturowym kontekście współczesności» (жовтень 2019 р.), «Kongres Inicjatyw Wschodnich» (2016-2020 рр.) та ін.

Отож, ефекти реалізації ОПП «Середня освіта. Польська мова» засвідчують, що поєднання навчання в стінах університету з педагогічними практиками у закладах середньої освіти України та активною позалекційною роботою дозволяє сформувати таку особистість здобувача вищої освіти, котрий осмислює у повному обсязі соціальну значущість ролі педагога, власним прикладом презентує національно-свідому громадянську позицію, популяризує світові та національні культурні цінності, пропагує здоровий спосіб життя. Упевнені, що спеціалісти з

досконалим володінням державною мовою та двома іноземними (польською й англійською) мають хороші шанси працевлаштуватись у закладах загальної середньої освіти, мовних школах, органах державної влади, приватних підприємствах, які розвивають міжнародну співпрацю, тобто повноцінно реалізувати себе на професійній ниві.

Перспективи подальшого вивчення теми вбачаємо у детальному аналізі ефективності введення елементів дуальної освіти у навчальний процес на спеціальності «014 Середня освіта (Мова і література (польська))».

Література

1. Закон України Про освіту (Прийняття від 05.09.2017. Набрання чинності 28.09.2017). URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (дата звернення: 17.02.2020 р.).
2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. Київ: Центр. Навчальної літератури, 2003. 316 с.
3. Олексюк А. Польський клуб в Луцьку: щочетверга у неформальній атмосфері. URL: <http://monitor-press.com/ua/extensions/statti-ua/5217-17905.html> (дата звернення: 27.01.2020 р.).
4. Васейко Ю. Польський клуб у Луцьку: історія створення, умови та результати діяльності. *Сучасні українсько-польські відносини: погляд експертів: Збірник аналітичних матеріалів / упор. В. Бусленко. Вип. 2. Луцьк: Вежа-друк, 2017. С. 90–97.*
5. Васейко Ю. Специфіка викладання «Практичного курсу польської мови» для студентів спеціальності «Мова та література (польська)». *Україна та Польща: минуле, сьогодення, перспективи*. Луцьк: Вид. Дім «Твердиня», 2016. Т. 5. С. 8–12.

References

1. *Zakon Ukrainy Pro osvitu* [Law of Ukraine on Education]. (Pryiniattia vid 05.09.2017. Nabrannia chynnosti 28.09.2017). URL: <https://osvita.ua/legislation/law/2231/> (17.02.2020).
2. Vitvytska S. S. *Osnovy pedahohiky vyshchoi shkoly* [Fundamentals of higher school pedagogy]. Kyiv, 2003. 316 p.
3. Oleksiuk A. *Pol'skyi klub v Luts'ku: shchochetverha u neformal'nii atmosferi* [Polish club in Lutsk: every Thursday in an informal atmosphere]. URL: <http://monitor-press.com/ua/extensions/statti-ua/5217-17905.html> (27.01.2020).
4. Vasejko YU. *Pol's'kij klub u Luc'ku»: istoriya stvorennya, umovi ta rezul'tati diyal'nosti* [Polish Club in Lutsk: history of creation, conditions and results of activity]. In: *Suchasni ukraïns'ko-pol's'ki vidnosini: poglyad ekspertiv: Zbirnik analitichnih materialiv*. Issue 2. Lutsk, 2017. P. 90–97.
5. Vasejko YU. *Specifika vikladannya «Praktichnogo kursu pol's'koï movi» dlya studentiv special'nosti «Mova ta literatura (pol's'ka)»* [Specifics of teaching "Practical course of the Polish language" for students majoring in "Language and Literature (Polish)"]. *Ukraina ta Pol'shcha: minule, s'ogodennya, perspektivi*. Lutsk, 2016. Vol. 5. P. 8–12.

Yuliia Vaseiko, Nataliia Kasianchuk. Features of Practically Oriented Training for Teachers of Foreign Languages Based on the Example of the Implementation of Educational-professional Program “Secondary Education. Polish Language”. The importance of practical component in the structure of the educational process in the institution of higher education is examined in the article. Scientific data were gathered at Lesya Ukrainka National University where future foreign language teachers for secondary schools are taught at the specialty “014 Secondary Education (Language and Literature (Polish))”, which exists since 2016. The specifics of training specialists who will not only speak Polish but also English at the level of C1-C2, will know the methods of teaching these subjects at schools, gymnasiums, lyceums are described. This guarantees them a full weekly workload, which is especially important for educational institutions in rural areas. It was analyzed that university graduates do not have problems with employment. During studies students receive knowledge that is acquired during the study of the content of theoretical and especially practical parts of training courses (including elective) both in classes with local highly qualified teachers and invited professors and foreign experts in the field of education and philology, famous translators and artists. Students also improve their skills in the process of educational and professional practices (linguistics, psychological and pedagogical) in the best institutions of general secondary education of Volyn region, in Polish cultural societies in Lutsk. The implementation of informal elements and dual education, distance learning, student exchanges, participation in summer schools, methodical seminars, master classes, international cultural and educational projects, scientific and artistic competitions are also available for students of specialty “014 Secondary Education (Language and Literature (Polish))” and they expand their career horizons. It was found that the applied and interdisciplinary nature of the educational-professional program "Secondary education. Polish language", which aims to organize student-centered, problem- and practice-oriented learning through a combination of lectures, practical, laboratory and individual classes, independent teaching, creative and research work, practices, consulting with teachers, as well as elements of extracurricular education, application of the principles of international mobility, allows graduates to feel confident both in the professional sphere and in public life. Graduates and future foreign language teachers are able to realize their rights and responsibilities as a member of a free democratic society, to promote the ideas of the rule of law in Ukraine, the importance of linguistic and cultural national identity, to communicate effectively in Ukrainian language both orally and in writing using productive communication techniques, to speak foreign languages and teaching methods, work in an international context, promote cultural values of world importance.

Key words: educational process, students, graduates, interdisciplinary educational-professional program, practice-oriented training, teacher of Polish and English languages.

Васейко Юлія Святославівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри полоністики та перекладу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0001-5227-1097>; jvaseyko@gmail.com
Касянчук Наталія Миколаївна – асистент кафедри полоністики та перекладу Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, <https://orcid.org/0000-0003-4421-6906>; nataliakasianchuk@gmail.com